
THE LEXICAL APPROACH IN LEARNING BULGARIAN AS A FOREIGN LANGUAGE FOR MEDICAL COMMUNICATION

Yuliana Ivanova Kichukova

Medical University-Plovdiv, Republic of Bulgaria, Bulgarian Language Department,
Department of Language and Specialized Education, Yuliyana.Kyuchukova@abv.bg

Abstract: According to the Common European Framework, the study and use of language in a particular professional field sets the context of language communication. In view of this, the Medicine Curriculum organizes medical vocabulary and grammar on topics that include parts of the human body, organs and systems, major diseases and symptoms, medical history and treatment. The article examines the lexical approach in the teaching and learning of medical vocabulary and terminology by foreign medical students. This approach helps to master vocabulary in context and improves language competence, which is a key goal of learning. Strategies for learning vocabulary are presented by indicating the main collocations of words, their inclusion in the most common phrases characteristic of medical communication, as well as the use of ready-made phrases in oral and written texts.

The following exercises and tasks are offered, through which the learners will expand their vocabulary: extracting information from text and filling in a table, tasks for filling in appropriate phrases in texts or dialogues, filling in missing words in text, arranging lines in dialogue, listening to text and indicating an appropriate answer, filling in a form with basic data, such as; name, surname, address, profession. When performing the exercises and tasks, various learning strategies are used, through which speech automation is achieved. The article outlines the contribution of electronic didactic materials not only for learning new vocabulary, but also for strengthening the phonetic, morphological and grammatical rules.

Keywords: lexical approach, strategies, word collocations, electronic didactic materials, medical communication.

ЛЕКСИЧНИЯТ ПОДХОД ПРИ УСВОЯВАНЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК КАТО ЧУЖД ЗА МЕДИЦИНСКА КОМУНИКАЦИЯ

Юлияна Иванова Кичукова

Медицински университет-Пловдив, Република България, Секция по български език,
Департамент за езиково и специализирано обучение Yuliyana.Kyuchukova@abv.bg

Резюме: Според Общата европейска рамка изучаването и използването на езика в определена професионална област задава контекста на езиковата комуникация. С оглед на това, учебната програма по български език за специалност „Медицина“ организира медицинската лексика и граматика по теми: части на човешкото тяло; органи и системи; основни заболявания и симптоми; снемане на анамнеза и лечение.

В статията се разглежда лексичният подход в преподаването и усвояването на медицинска лексика и терминология от чуждестранни студенти по медицина. Този подход подпомага овладяването на лексиката в контекст и подобрява езиковата компетентност, което е и основна цел на обучението. Представят се стратегии за усвояване на лексиката чрез посочване на основни колокации на думите, включването им в най-често срещани фрази, характерни за медицинската комуникация, както и използване на готовите фразите в устни и писмени текстове.

Предлагат се модели на упражнения и задачи, чрез които обучаваните ще разширят речниковия си запас: извличане на информация от текст и попълването и в таблица, задачи за попълване на подходящи фрази в текстове или диалози, попълване на липсващи думи в текст, подреждане на реплики в диалог, слушане на текст и посочване на подходящ отговор, попълване на формуляр с основни данни, като; име, фамилия, адрес, професия. При изпълнението на упражненията и задачите се използват разнообразни стратегии за учене, чрез които се постига автоматизация на речта.

В статията се очертава и приносът на електронните дидактически материали не само за усвояване на нова лексика, но и за затвърждаване на фонетичните, морфологичните и граматичните правила.

Ключови думи: лексичен подход, стратегии, колокации на думата, електронни дидактически материали, медицинска комуникация.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Според Общата европейска рамка изучаването и използването на езика в определена професионална област задава контекста на езиковата комуникация. С оглед на това, учебната програма по български език във втори курс за специалност „Медицина“, организира медицинската лексика и граматика по теми, които включват:

- Части на човешкото тяло. Телесни кухини. Вътрешни органи.
- Медицински специалности, кабинети и специалисти.
- Заболявания на дихателната система. Симптоми. Лечение. Предписания на лекаря.
- Заболявания на опорно-двигателната система. Описание на травми. Лечение. Инструкции на лекаря.
- Остри и хронични заболявания. Причини, симптоми, лечение и профилактика. Описание на заболяване.
- При личния лекар. Анамнеза – компоненти. Въпроси на лекаря при снемане на анамнеза и отговори на пациента.
- Болка. Характеристика на симптоми.

Целите на обучението по български език са изграждане на компетентност за успешна устна комуникация в различни ситуации на общуване и умения за практическо прилагане на теоретичните познания. Провеждане на успешна комуникация с пациентите в клиниките по време на учебната практика (задаване на въпроси, свързани със състоянието на пациента; даване на кратки инструкции; разбиране на симптоми на пациента; кратки препоръки за лечението на болния). Осъществяване на пълноценно общуване с персонала в болничните заведения, което е ключов момент при формирането на практически умения по избраната специалност е предпоставка за изграждането на цялостна професионална компетентност.

Постигането на тези цели в обучението изисква студентите да овладеят знания и умения, които са обобщени от Коева по следния начин:

- овладяване на правилно произношение;
- овладяване на лексикални единици, необходими за осъществяване на речевите намерения в конкретната речева ситуация;
- правилно прилагане на необходимите езикови средства за реализиране на речевите намерения;
- свързване на отделните изречения в текст (при диалог съобразяване с репликите на партньора);
- правилен подбор на езикови средства с оглед на партньора в общуването;
- говорене с нормално темпо (Коева 2018:202).

2. ПРЕПОДАВАНЕ И УСВОЯВАНЕ НА МЕДИЦИНСКА ЛЕКСИКА В КОНТЕКСТА НА ЛЕКСИЧНИЯ ПОДХОД

Обучението по български език като чужд за медицински цели през 2021/2022г. протича в дистанционна форма на обучение което налага „и фонетиката, и морфологията, и синтаксисът да се преподават по принципа комплексност и функционалност. Започва се с онова, без което не може да се осъществи комуникация, и по-нататък постепенно се въвежда различен лексикален, морфологичен и синтактичен материал“ (Петрова 1997:76).

Водени от разбирането, че успешното обучение е успешно преподаване и учене, предлагаме медицинската лексика да се преподава и усвоява в контекста на лексичния подход; лексиката и граматиката да се структурират смислено и да се представят нагледно в таблици; лексиката да се свързва с нагледни представи (презентации с илюстрации и обяснения на новата лексика, граматически обобщения); лексикалните знания да се свързват с личния опит на студентите.

Лексичният подход в преподаването не предполага дихотомия между лексика и граматика (Дудева 2009:78). При него акцентът се поставя върху лексиката, а студентите се насърчават да открият и усвоят „граматиката на думата“ (Lewis 2002:37).

Лексичният подход позволява да се представят характерните изрази от разглежданите заболявания и медицински текстове „като неанализирани цялости или фрази“ (Дудева 2009:79)

Ние предлагаме новата лексика да се представя в табличен вид, организирана по видове заболявания, видове симптоми, лечение и други. Смятаме, че използването на таблици за записване на колокациите на думите и фразите с най-голяма честота, спомага за бързото им откриване и запомняне, както и практическо овладяване на граматичните правила.

Студентите се насърчават да работят с речник, който „подпомага учещите да развият своята учебна компетентност, тъй като дава допълнителна информация за произношение, ударение, правопис и граматични особености“ (Коева 2018:158).

За да се затвърди новата лексика и граматика, предлагаме система от упражнения и задачи, които подпомагат формирането на комуникативни навици и умения, водещи до продуциране на устни и писмени диалози и наративни текстове в медицинска среда.

3. УПРАЖНЕНИЯ ЗА РАЗВИТИЕ НА КОМУНИКАТИВНО-РЕЧЕВИТЕ УМЕНИЯ

В статията представяме част от текста „Видове респираторните заболявания“ и записваме колокациите на новите думи и фрази от разглежданите заболявания.

Видове респираторните заболявания

Респираторните заболявания засягат дихателната система.

Ринитът представлява възпаление на лигавицата на носа. Причинява се от бактерии, вируси, настинка, замърсен въздух и др. Характерни симптоми са: многократно кихане, запушване на носа, затруднения в дишането и отделяне на секрет от носа. При преглед се наблюдава подуване и зачервяване на носната лигавица.

Астмата представлява хронично възпаление на дихателните пътища. Обикновено протича с кашлица, стязане в гърдите, диспнея (задух), хриптене и други. Болестта може да е причинена от различни фактори. Понякога тя се свързва с фамилна предразположеност, а друг път – с алергии от околната среда.

Ангината (тонзилит) е остро или обострено хронично инфекциозно заболяване, при което сливиците се възпаляват. Заболяването се причинява от бактерии и вируси. Гърлото се зачервява, температурата се повишава, носът се запушва, шийните лимфни възли се увеличават и подуват, говорът е затруднен. Болните се оплакват от болки в гърлото и ушите, отпадналост и главоболие. Понякога повръщат и ги втриса.“
(От „Български език за чужденци. Специализиран учебник за медици.“)

Споделяме мнението на Халачева, че „Проблемът за съчетаемостта на думите остава все още извънредно актуален, особено в приложния аспект на езика, свързан с обучението по езика като чужд.“ (Халачева 2018:66) Ние смятаме, че записването на думи и колокации по този начин, както и образуването на изрази, които имат много висока честота на употреба в медицината, подпомага тяхното запомняне.

Думи и колокации	Думи и колокации	Изрази
Прилагателно име	Съществително име	Прилагателно-съществително
респираторен, -на,-о,-и инфекциозен, -на,-но, -и дихателен, -на,-о,-и замърсен, -на, -но,-и многократен, -на, -но, -и бактериален, -на, -но, -и вирусен, -на, -но, -и носен, -на, -но,-и шийен, -на, -но, -и лимфен, -на, -но, -и фамилен, -на,-но,-и характерен, -на, -но,-и	Заболяване,-то, -ия Система, -та, -и път,- ища, въздух,-ът/а кихане -то, -ия инфекция, -та, -и вирус, ът/а, -и лигавица, -та,- и възел, -и предразположеност симптом, -ът/а –и	респираторно заболяване инфекциозно заболяване дихателна система дихателни пътища замърсен въздух многократно кихане бактериална инфекция вирусна инфекция носна лигавица шийни лимфни възли лимфни възли фамилна предразположеност характерни симптоми
Глагол	Съществително име	Съществително- се-глагол
Възпалявам, -аш Да възпаля, -иш Причинявам, -аш Да причиня, -иш Замърсявам, -аш Да замърся, -иш Кихам,-аш Да кихна, -еш Запушвам,-аш	кашлица-та, -и диспнея (задух) хриптене сливица,-та, -и гърло, -то температура, -та, -и нос, -ът/а	сливиците се възпаляват гърлото се зачервява температурата се повишава носът се запушва
	Отглаголно съществително	Изрази

Да запуша, -иш Затруднявам, -аш Да затрудня, -иш Отделям, -яш Да отделя, -иш Подувам, -аш Да се подуя, еш Зачервявам, -аш Да се зачервя, -иш Стягам, -аш Да стегна, -еш	възпаление, -то, -ия причинен, -на, -но, -ни кихам, -не, -ия запушване, -то, -ия затруднение, -то, -ия отделяне, -то, -ия подуване, -то, -ия стягане, -то, -ия замърсяване, -то, -ия зачервяване, -то, -ия	възпаление на дихателните пътища Болестта е причинена от различни фактори многократно кихане запушване на носа затруднения в дишането затруднен говор отделяне на секрет от носа подуване и зачервяване на носната лигавица стягане в гърдите зачервяване на носната лигавица
---	---	--

Стефанова(2015:133-134)предлага следните упражнения за развитие на говоренето:

1. Упражнения, които подготвят комуникацията;
2. Упражнения, които структурират комуникация;
3. Упражнения, които симулират комуникация.

Представяме модели на предложените типове упражнения, които спомагат за усвояването на новата лексика и успешното и включване в устна и писмена реч.

I.Модел на упражнение, което подготвя комуникацията. Това упражнение систематизира изучаваната лексиката с оглед на характерните симптоми на респираторните заболявания. Обучаваните извличат информация от текст и я записват в таблица.

1.Прочетете текста и запишете в таблица характерните симптоми на ринит, астма, ангина(тонзилит).

Ринит	Астма	Ангина(тонзилит).
- многократно кихане -запушване на носа -затруднения в дишането -отделяне на секрет от носа -подуване и зачервяване на носната лигавица.	-кашлица -стягане в гърдите -диспнея (задух) -хриптене	-Сливиците се възпаляват -Гърлото се зачервява -Температурата се повишава -Носът се запушва -Шийните лимфни възли се увеличават и подуваат

II.Модели на упражнения, които структурират комуникация. В тях се съставят диалози по дадена схема или опорни думи.

2. Прочетете репликите на лекаря и попълнете отговорите на пациента, болен от ангина.

Лекар	Пациент
Добър ден! Как се казвате?	
От какво се оплаквате?	
Болките в гърлото откога са?	
Кашляш ли?	
Премери ли си температура?	
Какви други оплаквания имате?	
Отворете уста да видя гърлото!	

3.Слушайте текста *Видове респираторните заболявания* и опишете клиничната картина при респираторните заболявания.

4. Разговаряйте с колегите си по дадените въпроси. Формулирайте съвети по модела.

Трябва да пиете повече чай!

Не излизайте навън!

- Какво правите, когато имате ринит?
- Какво правите, ако има болен от астма в семейството Ви?

III. *Модел на упражнение, при което се симулира комуникация.* В това упражнение студентите изпълняват ролята на пациент т.е. симулира се реално общуване в определена комуникативна ситуация.

4. Болен сте и не можете да отидете до поликлиниката. Изпратете мейл на личния си лекар. Опишете състоянието си и поискайте съвет. Използвайте въпросите:

- Какво ви боли?
- Имате ли температура и повръщане, кашлица? Какви други симптоми имате?
- От кога се чувствате зле?
- Какви лекарства вземате?
- С какво се храните в момента? Какво пиете?

(от „Аз уча в България. Български език като чужд за англоезично обучение ниво В1“ 2018:159)

Предлагаме част от отговорите на студенти от 32 група- медицина, I семестър на II курс.

Давид Каприта

„Здравейте докторе. Зле ми е. Имам кашлица, главоболие, гърдна болка и температура 39 градуса. Какво имам? Какви лекарства да взема? Сбогом.“

Елетра Карлети

„Здравейте докторе, аз съм Елетра Карлети. Извинете ме, ако ви дам имейл, но не мога да дойда, защото съм болен. От три дни имам висока температура, втрисане и болки в гърлото. Освен това съм много уморен, спя много и усещам болки в костите и мускулите. Притеснявам се да имам covid, защото напоследък съм в центъра да правя коледни подаръци. Какво трябва да направя? трябва ли да направя covid тест? Вече взех парацетамол тези дни и пих горещ чай през гърлото. Но болката не изчезва. Надявам се да те чуя скоро.“

Ибрахим Сирак Ак

„Здравейте докторе, пиша Ви имейл, защото съм болен и не мога да дойда в клиниката. Имам висока температура 39 градуса. Имам и главоболие и гадене. Кашлям много, така че ме боли гърлото. Можеш ли да ми помогнеш? За какво заболяване показват тези симптоми? Желая ви приятен ден, най-добри пожелания.“

Кристина Алиотта

„Здравейте докторе, не мога да отида в поликлиниката, защото имам подути сливици, висока температура и болки в гърлото. Поради болката и подутите сливици не мога да преглъщам лесно. Опитвах се да приемам витамини, но не ми помогнаха. Наистина се надявам да ми помогнете, много ви благодаря.“

Поздрави, Кристина.“

Лудовика Паризи

„Добро утро докторе! Тази сутрин не се чувствам добре, имам главоболие и гадене и съм 37,5 С. Не мога да дойда в поликлиниката, но можете да ми препоръчате някакво лекарство. Много благодаря!“

В обобщение можем да кажем, че представените упражнения, базирани на лексичния подход могат да бъдат използвани в различни комуникативни ситуации между лекар- пациент; лекар- студент и други. Споделеното мнение на Б. Дудева, че „Езикът на медицината е богат на изрази“ (Дудева 2009:100), а изпълнените упражнения показват, че фразите могат да се научат чрез лексичния подход и успешно да се използват в устната и писмената реч.

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Използването на лексичния подход при въвеждане на обучаваните в основната медицинска лексика и терминология на българския език спомага за осъществяване на диалога между лекар и пациент за установяване статуса на пациента и неговите оплаквания, за провеждане на клиничен преглед, снемане на анамнеза и поставяне на диагноза, както и за даване на указания за лечение.

ЛИТЕРАТУРА

Дудева, Б. (2009). *Методически аспекти на лексичния подход в обучението по английски език на студенти по медицина*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

Коева, Я. (2018). *Невродиактика и многоезичие*. Велико Търново: „Св. Св. Кирил и Методий“

- Куцарова, А., Краевска, А., Андонова, М., & Дечев, И. (2018). *Български език за чужденци. Специализиран учебник за медици. Пловдив: Издателство „Сайпрес“*
- Няголова, В., Танчева, Д., Скочева, Е., Пенева, К., Стефанова, Й., & Райкова, П. (2018). *Аз уча в България. Видеокурс „Български език като чужд“ за англоезично обучение. Ниво В1. Варна: Медицински университет- Варна*
- Петрова, С. (1997). *Българският език като чужд(история и методика). София: Издателство:„Иктус Принт“*
- Стефанова, П. (2015). *Методика на обучението по съвременни езици. София: НБУ*
- Халачева, С. (2018). *Съвременни подходи при обучението по български език на чужденци и на българи в чужбина. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“*